

DUMITRU RADU POPESCU

Despre „Noaptea cabotinelor“

Multe comedii, drame și tragedii își aleg noaptea drept spațiul de timp cel mai adecvat desfășurării lor furtunoase și nu de puține ori pline de întineric. Cavalerii pot pe sirme să străbată distanța romantică dintre două castele, spre iubitele lor durdulii și doldora de suspine. Uneori, luna e necesar să bată cu plăpindele ei raze peste blândele sărutări adolescentine, marior ceresc al seraficelor iubiri. Balcoane, frînghii, serenade, săbii încruciate, tropote de cai, țipete, pocnete de revolvere! Fiecare epocă aduce altă arhitectură ca decor și alt arsenal militar pentru rezolvarea insolubilului nod gordian. Stelele pot să fie acoperite de nori, pot licări șagalnic, semne ale divinității, sau ale indiferenței universului. E ora marilor metamorfoze duhurile dau năvală din moarte în viață și rostesc pînă la cîntatul cocoșilor adevărul lor ucis de cucută, diavolii nu se sfiesc să devină pisiș sau țapi, sau alte lighioane, și să miaune, behăie etc. Și dacă *Hamlet* începe într-o noapte, se va sfîrși oare în zorii unei zile? Moartea din primul act va lumina cu dimineți veșnice Danemarca? Tunurile bat și în orele nopții, vestind victorii și bucurii, dar și consfințind desăvîrșirea iremediabilului. În *Visul unei nopți de vară*, e o sarabandă de mai mare dragul! Animale și oameni se încrucisează, se dau peste cap luînd alte forme, îndrăgostiți și puși pe șotii. Noaptea e a Valpurgiei, noaptea e furtunoasă, norocoasă etc. Ce să mai vorbim de cărări prin noapte și de lungul drum al zilei către noapte?! În *Noaptea cabotinelor*, totul se petrece într-un cort de vid, într-un balon fără oxigen, rupt de pămînt și aruncat în beznă. Și totuși în acest mediu anaerob viețile și chiar procrează o familie de ciuperci, normal lipsite de conștiință, sau cu o conștiință vegetativă (sau de vegetație? cum e mai bine?), găsind suficiente motive pentru un trai fericit. Nu trebuie să ne așteptăm ca într-o piesă în trei acte, presupusul act patru, evident nescris, să fie o proiecție spre un drum încărcat cu petale de trandafiri. Ce-ar schimba în fond, în furtunoasa noapte descrisă de Caragiale, lipirea unui alt act final? Nimic. Acțiunea cuprinsă între prima ridicare de cortină și ultima cădere de cortină este cu vîrf și îndesat edificatoare pentru ce s-a întîmplat înainte de primul gong și pentru ce o să se petreacă după bătaia ultimului gong! Înainte deci de prima replică — nea Nae era un șolticar (cică un imbecil stînd în trei-patru cuvinte! Da' de unde! El știa totul, rezona. Rezon!), Titircă inimă nu de leu avea coarne frunzaroase de cerb, pe care și le purta cu demnitate, ținînd la onoarea sa de familist (ca să nu-i cadă capul în chiar propria sa dizgrație). Veta muncea de zor în plăcuta ei muncă de principală coordonatoare a prosperității negustoriei ce avea loc sub acoperișul prăvăliei conjugale, Zița combătea și ea, să prospere, Rică, pentru ochelarii și vederile căruia ziua era egală cu noaptea, era convins că totul e posibil, fiind el urmărit și în butoiul cu var de steaua norocului ce lumina și spre posibile deputații și divane zelul său în întronarea sufragiului universal etc. Așa că și după ultima replică totul va fi ca și înaintea primei replici: aceleași relații între protagoniști, aceeași combustie a sîngelui, același elan negustoresc în echilibrarea balanțelor. Nea Nae, citînd ziarul, o să mai transpire de atîta tensiune intelectuală, de atîta greu efort în descifrarea adevărurilor pentru care combate Rică? Titircă va transpira și el, încercînd să înțeleagă cît e de adînc scrisul celui care bate în ciocoi!... Și timpul va fi în continuare marcat de acel ceas pe care toți îl consultă și care nu bate în turnul primăriei sau al vreunei biserici, ori catedrale, ci pe frontispiciul stabilimentului! Dealtfel, acest lăcaș citat aproape de toți este un punct cardinal al orașului: pe lîngă el își trec viața cu toții. Și totuși nu e

vorba de o lume imorală, sau amorală. Caragiale are în vedere o lume adulterină — căci aproape nimeni nu stă pe locul său aici, aproape fiecare are un ce în ograda altuia: unii sînt în garda civică, fără să fie neapărat guarzi, decît de-o noapte, Rică e angajat, dar și student, dar, și jurnalist (o structură adulterină mai complexă), nea Nae o avea el moletiere, dar curiozitatea îl face să fie și altceva, atoateștiutoriu, rezon, Spiridon visează adultere (de !), ca să nu mai vorbim de jocul la care au consimțit Veta și Chiriac! să compătimizească împreună. Caragiale schimbă accentele (zicem noi), obținînd un comic savuros: nu soțul e gelos peste măsură, ci amantul, că dumnezei cîcă la „Union”, cu un mațe-fripte... Iar Veta se dezvinovățește mai abitir în fața amantului, nu în fața soțului! Și în acest timp ceasul de la stabiliment numără orele.

În *Noaptea cabotinilor*, timpul nu curge, s-a coclit, stă. Nici „acțiunea”, în consecință, nu e palpitanță. Ce se întîmplă e un veșnic strigăt de acuzare, de persiflare. Sau de autoînvinovățire. Aici regizorul ar trebui să fie atent la „distribuirea” tonurilor. Contează mai puțin că un frate a atentat la onoarea de familist a altui frate — fiindcă nimeni nu mai ține la onoare. Contează mai puțin pîlpîirile unor mocnite conflicte și „luările de piept” ce se pot solda cu un firicel de singe fratern și roind pe o tîmplă! În fond, e reluat mitul lui Cain și Abel, la o altă scară: fratele nu mai este ucis, ci anihilat, ca să nu-ți incurce viața. Și drama, sau tragedia celui scos din societate este că n-a murit. El este deci lipsit și de o viață reală, și de o moarte adevărată. El nu poate fi nici o neagră aducere-aminte, care să-i tulbure visele fratelui ce l-a înjunghiat. E o familie în care toți sînt pînă la urmă nimeni nu are curajul să-i ia altuia soția, pentru un gram de cucută turnat (ingenunchiat !) în ureche. Conflictete, deci, nu scapără! Ele mocnesc, fiindcă și conformația protagoniștilor e din iască, nu din cremene. Această colonie de ciuperca încede își confecționează o viață fără prea mare ură, fără prea mare iubire... Și cu cît mai multă spaimă condimentată. Spaimă — fiecare de sine însuși, în primul rînd. Răul e în ei, nu în afara lor. Oricum, ei nu înfruntă nici un Rău! Se prefac. Pentru asta și sînt cabotini, fiindcă joacă totul în fals. De aceea, greșeala cea mai mare a unui regizor ar fi să-i ia în serios pe cei care joacă rolurile unor apostoli ai adevărului și dreptății, ai Binelui. Aceștia sînt cabotinii cei mai autentici. Revolta lor e culmea cabotinismului (!). Vehemența cu care unul își urlă adevărurile, fără să facă nimic faptic, fiind așa încă de la ridicarea primei cortine și rămînînd astfel și după căderea ultimei cortine, ni-l arată ca pe un specimen cumplit de avid de putere — de o putere cu care nu vrea să se salveze pre sine din marasm, sau pre alții, ci să-i bage și mai adînc pe alții cu nasul în mizeria morale, umilindu-i. Toată aura etică pe care și-o potrivește pe cap unul dintre frați nu e altceva decît o ticăloasă manevră a voinței sale de putere. A scrie despre cîini și a vorbi despre oameni, a lua bani pe vorbe în care nu crezi, a te drapea în preafînțeleapta forță a unui Buddha (de o perfecțiune supraomenească) este cel mai abject fals și denotă o ființă extrem de slabă... Guga a intuit această dimensiune a escrocheriei așa-ziselor suflete tari și în *Noaptea cabotinilor* a creionat o asemenea gloabă ce mi se pare esența cabotinului perfect. Acest Buddha are toate datele perfecțiunii, lasă el să se înțeleagă, dar noi vedem că autorul l-a scutit de un lucru esențial, care-l dă peste cap ca pe-o jucărie de bîlci, cu plumb: Guga l-a croit cu urechi mici: ori Buddha, boieri dumneavoastră, are altfel de urechi.

Miercuri, 4 ianuarie '84
dîmîneața

telex-,,teatrul“●telex-,,teatrul“●telex-,,teatrul“

(Continuare de la p. 32)

Teatrul Dramatic Bacovia din Bacău a prezentat de curînd două premiere: Bătrîna și hoțul de Viorel Savin (regia și scenografia: Mircea Marin) și Nepoții lui Plautus de Ion D. Sirbu (regia: Mircea Marin, scenografia: Gloria Iovan). Sînt în pregătire Comedie provincială de George Genuoiu (regia: I. G. Russu) și Clandestin prin Europa

de Ion Bălan și Dumitru Pislaru (regia: Anca Ovanez-Doroșenco). ● Editura „Meridiane” a trimis în librărie cartea lui Constantin Măciucă Viziuni și forme teatrale. ● Semnalăm cu satisfacție fenomenul apropiertii de teatru a unor scriitori și critici literari. Astfel, în „România literară” din 2 februarie 1984, Ștefan Augustin Doinaș, referindu-se la dramatur-

gia lui Iosif Naghiu, semnează articolul „Bucătăria de vrăjitoare a istoriei”, iar Eugen Simion semnează un eseu despre teatrul lui Teodor Mazilu ● Naționalul bucureștean are în pregătire spectacolele D'ale carnavalului de I. L. Caragiale și Viscol și flori de Platon Pardău, ambele în regia Sandei Manu, A douăsprezecea noapte de Shakespeare și O clipă a

(continuare la p. 90)